

Samuel Beckett og hans rollemodel James Joyce Af Inger Rønne

Samuel Beckett (1906-1989) blev født i den mondæne Dublin-forstad Foxrock. Gik først på privatskole nær hjemmet, men blev senere som 13-årig sendt på Portora Royal School, en kostskole for velbemidlede irske protestanter (hvor også Oscar Wilde havde gået). I 1923 begyndte Beckett at læse italiensk og fransk på Trinity College Dublin, hvorfra han med guldmedalje dimitterede i 1927. Året efter fik han Trinity College's udvekslingslektorat i engelsk på École Normale Supérieure og flyttede til Paris. Kort efter ankomsten her mødte han sin forgænger på denne post, den katolske irske digter og kritiker Thomas MacGreevy. MacGreevy introducerede den unge Beckett for indflydelsesrige forfattere og bogforlæggere og den for Beckett mest betydningsfulde: James Joyce. Beckett var en sky og følsom mand, venlig og generøs både over for venner og fremmede. Samtidig var han et meget privat menneske. Han følte sig meget tiltrukket af pantomime- og klovnefigurer og havde med begejstring set film med Chaplin, Buster Keaton og Marx Brothers. Skønt Beckett tilbragte det meste af sit liv i Paris og skrev lige så meget på fransk som på engelsk, bibeholdt han sit irske pas. Sprogtonen og dialogerne havde irsk tonefald og syntaks, og Beckett berømmes bl.a. for musikaliteten i sine tekster. Han var en af det 20. århundredes ledende dramatikere og forfattere og opnåede at udsende skønhedsglimt og en tidløs vision af menneskelig lidelse, isprængt mørk komedie og humor. Beckett var influeret af mange af sine irske forfædre: Jonathan Swift, J.M. Synge, William og Jack Butler Yeats, men mest af sin ven og rollemodel James Joyce. Der var meget hos den ældre irske forfatter James Joyce, der tiltrak Beckett. Begge havde studeret fransk og italiensk i Dublin, men på forskellige universiteter. Joyces ualmindelige sproglige færdigheder og hans evne til at læse både italiensk, tysk, fransk og engelsk imponerede den sprogkyndige og lærte Beckett, hvis tidligere studier gjorde ham i stand til at dele Joyces lidenskabelige kærlighed til Dante. De holdt begge af ord, deres lyde, deres rytmer og form, etymologi og historie, og Joyce havde et formidabelt mangesproget ordforråd og var også meget interesseret i tidens slang på forskellige sprog, som Beckett beundrede og prøvede at efterligne. De delte også en glødende kirkefjendsk skepsis over for alt, der havde med religion at gøre, skønt deres fælles fascination af religiøse metaforer lå dybt hos dem begge, og de kunne teksten til hellige skrifter næsten udenad. Begge var de stilhedsnarkomaner, og deres "samtaler" bestod som oftest i at sende hinanden stille indfald gennem luften. Og begge var de penetreret af vemodige tanker, Beckett over verden og Joyce over sig selv. Skønt Joyce holdt meget af at have Beckett omkring sig, holdt han ham samtidig på en vis afstand. Beckett hjalp Joyce med research på "*Work in Progress*" (senere "*Finnegans Wake*"). Beckett husker bl.a. en af Joyces bemærkninger: "Det kan godt være, jeg har oversystematiseret Ulysses". Han nærrede en dyb respekt for the Master og efterlignede Joyces måde at klæde sig på og overtog også nogle af hans vaner og manerer. 60 år senere kunne Beckett stadig huske Joyces telefonnummer "Ségur 95-20". I 1929 udgav Beckett sit første essay over Joyces "*Work in Progress*" i det avantgardistiske litteraturmagasin "*transition*". Beckett ekskorterede tit og ofte Joyce bl.a. til cafeer og selskaber. Beckett plejede at tage ham nænsomt under armen, da Joyce på grund af sit dårlige syn var bange for at gå ud. Og dog ville han ikke behandles, som var han blind. I 1928 møder Beckett (22 år) og Lucia Joyce (21 år) hinanden – hun blev først syg i begyndelsen af 1930'erne. Hun havde studeret dans i flere år og var en meget dygtig og talentfuld danser, vild og udtryksfuld. Hun studerede dans med Isadora Duncans bror og lavede parodier på Charlie Chaplin. Hun havde turneret

med et prominent moderne dansekompani i Europa og spillet med i Jean Renoirs film "The Little Match Girl" i 1927. Hun sang ofte på fransk, tysk, italiensk eller engelsk, og en af hendes favoritsange var "You're the cream in my coffee", en af datidens slagere. Sommetider, når Joyce satte sig ved klaveret og sang, begyndte Lucia at danse i baggrunden samtidig med, at hun forsøgte at fange Becketts blik. Men Lucia havde problemer med kærligheden, og for Beckett var Lucia én blandt mange. Han var dybt engageret i et andet forhold.

Lucia åbnede gerne døren for Beckett, når han besøgte hendes far, og hun blev både af Joyce og Beckett betragtet som en slags råmateriale for "*Finnegans Wake*". De kunne bruge Lucias flagrende sprog og opførsel som føde for faderskaberens Issy, datterfiguren i *Finnegans Wake*. Hun blev en fodnote eller et addendum, men det tilhører en anden historie – den om hendes berømte far.

Beckett havde et underfundigt og fremmedartet sind, som tiltrak Joyce og også datteren Lucia, om end på anden vis. Beckett og Lucia udgjorde gerne tredje par sammen med Joyce og Nora, broderen Giorgio og hans kone Helen, når de skulle i byen. Beckett deltog også sammen med Lucia ved særlige lejligheder i familiens skød som f.eks. Giorgios sangerdebut i april 1929 og også ved operaforestillinger med John Sullivan. Han var også tilskuere, da hun deltog i en dansekonkurrence i Bal Bullier. Hun vandt ikke konkurrencen, men til Joycefamiliens store glæde protesterede publikum højlydt og erklærede, at de ville have den irske pige som vinder.

Beckett følte, han kunne få en lidt mere end tilfældig snak med denne lidende og blokerede kopi af et geni. Da hendes selvkontrol begyndte at svigte hende, anstrengte hun sig mindre og mindre på at skjule sine følelser for ham, og til sidst blev hendes følelser så åbenbare, så Beckett i maj måned 1931 uden omsvøb måtte sige til hende, at han primært kom i lejligheden for at besøge hendes far. Han følte det smerteligt at skulle sige det og var vred på sig selv, fordi han ikke gengældte hendes følelser. Og hans vrede voksede, da Joyce, tilskyndet af Nora, meddelte ham, at han ikke længere var velkommen i deres hjem. Dette forbud varede over 1 år. Lucia blev meget såret og gjorde moderen ansvarlig for bruddet, men Nora havde kun prøvet at hjælpe hende og sagde: "Det, Lucia trænger til, er en pæn ung ægtemand". Lucia selv havde en mere direkte måde at udtrykke det på og sagde: "Problemet med mig er, at jeg tørster efter sex". Hun klagede over, at de unge mænd, som kom på besøg i hjemmet, betragtede hende som en "hors d'œuvre", og at de ligesom Beckett kun var interesseret i at tale med hendes far. Joyce blev af venner opfordret til at finde en passende mand til Lucia og arrangere ægteskab på fransk manér, men Giorgio fik sat en kæp i hjulet.

Venskabet mellem Joyce og Beckett blev genoptaget i begyndelsen af 1932, men da Beckett igen blev trukket ind i Joyces univers, blev han mere og mere bevidst om, at han måtte distancere sig fra Joyce i sine skrivelser som et nødvendigt skridt til at finde sin egen stemme.

Skønt Beckett nu sjældnere besøgte Joyce i lejligheden for ikke at ophidse Lucia, mødtes de på deres regelmæssige søndagsspadsereture på Allée des Cygnes. På forskellige områder forenedes Joyces og Becketts liv. De nærede begge stor bekymring for Lucia. Det menes, at Becketts tilstedeværelse ved Joyces 50-års-fødselsdag var skyld i hendes turbulente vredesudbrud, hvor hun kylede en stol efter sin mor. Hun bebrejdede Nora bruddet med Beckett. Tidligt i marts i et forsøg på et arrangeret ægteskab, friede Alex Ponisovsky til Lucia. Hun indvilligede, men få dage efter ved forlovelsesfesten gemte hun sig i Paul Léons lejlighed, og der forblev hun. Dette var begyndelsen på en række endeløse, frugtesløse lægekonsultationer, klinikophold, injektioner og operationer, og for

Joyce skulle det komme til at betyde en besættende ængstelse for datterens helbred og mentale tilstand resten af hans liv. Beckett var involveret både i sørgelige og glade øjeblikke i James Joyces liv: Faderens død, et barnebarns fødsel. Beckett var også meget optaget af Joyces kamp mod censur bl.a. med hensyn til *Ulysses*. Beckett og Joyce delte samme princip i den sag, og Joyces afslag om censurering berørte Beckett dybt og forstærkede hans egne standpunkter.

Fra han var i 20'erne var Beckett en resolut modstander af al slags censur og var en aktiv støtte for forfatteres ytringsfrihed. Og lige meget, hvornår han blev konfronteret med censur af egne værker, nedlagde han forbud mod det af samme årsager, som Joyce gjorde gældende. Da Samuel Beckett døde i 1989, fandt man mellem hans papirer et slående snapshot af en dansende utæmmet kvinde, der fra isse til fod var ikklædt et skinnende fiskekostume. Beckett havde beholdt dette minde om sin affære med James Joyce's turbulente datter i mere end 60 år. Og for faderen var Lucia, som senere blev diagnostiseret skizofren, "hans vilde vidunder", hans mørke muse, der tilbragte meget af sin ungdom lukket inde på et værelse, mens han skrev "*Finnegans Wake*," hans sidste roman. "Lige meget hvilke evner, jeg har", skrev Joyce i 1934, "så er de blevet transmitteret til Lucia og har antændt en ild i hendes hjerne"

Beckett så Lucia flere gange senere i livet. Han besøgte hende efter hendes indlæggelse på en klinik i Ivry, og de skrev også til hinanden. Men alle Lucias breve er i dag forsvundet. Stephen Joyce (Joyces barnebarn) annoncerede i 1988 til den litterære verden, at han havde destrueret sin tante Lucia's breve til ham, og han anmodede Beckett om at gøre det samme. Lucias kusine husker dog indledningen til et af Lucias breve til Samuel Beckett: "You are you because you are you and only you". Joyce blev af nogle venner kritiseret for, at han i mange år havde brugt sin intensitet på sine værker uden at tage menneskelige hensyn.

Det havde sine omkostninger at være den af alle svigtede datter af James Joyce. Beckett foretrak Frankrig i krig frem for Irland i fred. Som borger fra et neutralt land under 2. verdenskrig var det muligt for ham at blive i Paris efter tyskernes besættelse. Men i sin forfærdelse over, hvordan hans jødiske venner blev behandlet af nazisterne under besættelsen, meldte han sig til den franske modstandsbevægelse i 1941. Bevægelsen blev dog infiltreret, og han måtte flygte, 2 timer før Gestapo brød ind i hans lejlighed. Han undslap kun med nød og næppe til et landdistrikt i den ubesatte zone af Frankrig og levede der som landbrugsmedhjælper til krigen sluttede, arbejdede som daglejer om dagen og skrev om natten. I 1945 meldte han sig som frivillig til Irsk Røde Kors og fungerede som oversætter på et militærhospital i Saint-Lô i Normandiet for endelig i vinteren 1945 at vende tilbage til Paris.

Becketts tidlige værker viste Joyces store indflydelse, men hans efterkrigsværker bærer præg af hans egen livserfaring, hvor han gør uvidenhed, afmagt og fiasko til sine nøgleord. Becketts nye modne stil kommer som en stemme fra mørket, en interimistisk bevidsthedsstrøm, der udtrykker sin egen rådvildhed, forvirring og sjælekval. Dette skift i skrivestil kom samtidig med, at han besluttede sig for at skrive på fransk. I 1948-49 skrev han "*Venter på Godot*". Det blev opført i Paris 1953 og i London i 1955 og blev over alt hilst som det mest revolutionære og indflydelsesrige skuespil. Og hvem husker ikke Becketts "*Glade Dage*" skrevet i 1961?

Sammen med Yeats og Joyce står Beckett som en af det 20. århundredes irske forfattere, der har forandret litteraturen for altid. Beckett bliver stående som et eksempel på dristighed, standhaftighed og for udforskning af de mørkeste og mest trøstesløse hjørner af menneskesjælen. Han revolutionerede teatret og har været et fyrtårn for efterkrigstidens

forfattere og dramatikere. Samuel Beckett modtog i 1969 Nobelprisen for sine litterære bedrifter.

Kilder:

Department of Foreign Affairs of Ireland, Cultural Division, 2006

"Damned to Fame, the Life of Samuel Beckett" by James Knowlson, Bloomsbury London, 1996

"Lucia Joyce, to Dance in the Wake" by Carol Loeb Shloss, Farrar, Straus and Giroux; N.Y. 2003

"James Joyce" by Richard Ellmann, Oxford Univ. Press, N.Y. 1982 ed.